

Temaplan naturmangfold Bærum kommune 2022

*Utsikt over Bærum,
Foto: Camilla Wiik, Bærum kommune*

Innhold

Innledning.....	2
Utfordringer for naturmangfoldet i Bærum.....	5
Kommunens rolle og virkemidler	9
Strategier for å ivareta naturmangfoldet.....	11
Oppfølging	11
Reparasjon og restaurering av ødelagt natur	14
Vedlegg.....	16
Vedlegg 1: Hvilke forpliktelser har vi?.....	16
Vedlegg 2: Ordliste	17
Vedlegg 3: Referanser	18

Innledning

Naturen er livsgrunnlaget vårt. Prosesser som fotosyntese, pollinering og rensing av luft og vann (økosystemtjenester)¹ er grunnlaget for produksjon av mat og medisiner. For befolkningen i Bærum gir naturen attraktive boligområder og enkel tilgang til rekreasjon og friluftsliv. Naturen er kilde til læring og sanseopplevelser og bidrar til god helse og livskvalitet. Tilgang til intakt natur i nærmiljøet kan øke engasjementet for naturen og styrke ønsket om å ivareta den.

Et robust naturmangfold er dessuten en viktig del av Bærums beredskap og avgjørende for at kommunen skal motvirke og tilpasse seg kommende klimaendringer. Intakt natur og vern av jordbruksområder bidrar blant annet til karbonbinding, flomdemping, hindring av erosjon, regulering av temperatur, rent drikkevann og matproduksjon.

Vi kjenner allerede klimakrisen godt, og hva som må til for å begrense de negative effektene. Ikke mindre viktig er naturkrisen med store og kontinuerlige tap av arter og svekkede og truede økosystemer på land og i sjø². Den økologiske tilstanden i Oslofjorden er kritisk. Tiltak er påkrevet for å stanse ytterligere tap av naturmangfold og for å bedre tilstanden i Oslofjorden.

Omregnet i kroner og øre viser anslag at naturområder kan være verdt milliarder. Blågrønne strukturer, naturområder og sjøområders betydning for friluftsliv, rekreasjon og folkehelse er faktorer som kan regnes om til pengeverdi.³

¹ Ordforklaringer, se vedlegg 2.

² [FNs naturpanel: Menneskelig aktivitet truer eksistensen til én million arter](#)

³ [Naturen i Oslo er verdt milliarder. Verdsetting av urbane økosystemtjenester fra grønnstruktur](#) og [Verdier i Oslofjorden: Økonomiske verdier tilknyttet økosystemtjenester fra fjorden og strandsonen](#)

Bærum kommune har forpliktet seg til å sikre og styrke naturmangfoldet i kommunen, gjennom målene i kommuneplanens samfunnsdel:

Hovedmål: Bærumssamfunnet er klima- og miljøklokt

Delmål: Bærumssamfunnet tar vare på naturen og sikrer naturmangfoldet og økosystemet

Det skal jobbes systematisk for å sikre naturmangfold og økosystemer på land og under vann. Naturmangfoldet i Bærum skal fortsatt være blant de rikeste i landet, og det skal jobbes kontinuerlig for å bevare og restaurere dette.

Å ta vare på naturmangfoldet i Bærum er også del av kommunens langsiktige arealstrategi.

Temaplan naturmangfold bygger opp under arbeidet med FNs bærekraftsmål, spesielt mål 14 Liv under vann og mål 15 Liv på land.

Temaplanen skal være et verktøy for oppfølging og konkretisering av målsettingene i kommuneplanens samfunnsdel. Planen skal sørge for kunnskapsbasert, helhetlig og forutsigbar forvaltning av naturmangfoldet. Bærum jobber for å bli en foregangskommune innen vern av naturmangfold.

Temaplan for naturmangfold viser hvilke grep Bærum kommune bør ta for å stanse tap av naturmangfold, og restaurere og styrke ødelagte områder i de kommende årene. Planen skal ligge til grunn for daglig saksbehandling som angår naturmangfold. Her spiller temakart for naturmangfold og blågrønne strukturer knyttet til kommuneplanens arealdel en viktig rolle.

FNs bærekraftsmål nr. 14 og 15

Dokumentets avgrensning

Temaplan for naturmangfold bygger opp under følgende oppgave i klimastrategien: *Unngå nedbygging av arealer med høy karbonlagring og sikre god forvaltning av skog, myr og [dyrket og] dyrkbar mark.*

Å ta vare på eksisterende vegetasjon, berggrunn og jordsmonn, spesielt myrer, er svært viktig for å unngå utslipp og opprettholde lagring av karbon.

Andre strategier og planer slik som hovedplan for vann og avløp, massehåndteringsplaner (Bærum ressursbank), flerbruksplan for Bærum kommuneskog og temaplan eiendom, har både sammenfallende mål og mål som må avveies. Ambisjonen er at samtlige fagområder i kommunen klarer å ivareta viktig naturmangfold i gjennomføring av prosjekter og arealplaner.

Forsøpling og forurensning er ikke tema i denne temaplanen.

Arealbruk og kommuneplanens arealdel (KPA)

Gjennom kommuneplanens arealdel (KPA) fastsetter kommunen områder for utbygging og vern. I KPA 2017-35 er det flere områder med svært viktig naturmangfold som er avsatt til byggeformål og som derfor står i fare for å bli bygget ned. Hensynssoner for landskap, grønnstruktur og natur- og kulturmiljø gir ikke alltid godt nok vern for naturmangfold i dele-, bygge- og dispensasjonssaker. Dette gjelder spesielt der arealer er uregulerte, eller har eldre reguleringsplaner og er satt av til byggeformål i KPA. Eldre reguleringsplaner angir utbyggingsformål uten at naturverdiene er undersøkt eller vurdert etter naturmangfoldloven. Dagens arealplaner angir i liten grad bufferzoner

rundt viktige natur-, kulturlandskaps- og jordbruksområder, noe som kan gi risiko for at bygge- og anleggsvirksomhet foregår tett opp til naturmangfold vi skal ta vare på.

Arbeidet med temaplan for naturmangfold har gått parallelt med revidering av KPA. I KPA 2022-2042 er det foreslått at kartlagte, utvalgte naturtyper og større sammenhengende grøntområder får endret arealformål eller hensynssoner. Øvrige naturområder legges inn i temakartet for naturmangfold og blågrønne strukturer som knyttes til KPA. Temakartet vil rulleres samtidig med kommuneplanens arealdel. Mellom hver rullering vil det være kartlaget naturforvaltning i Bærumskart som til enhver tid er oppdatert. Temakartet svarer ut behovet for en oversikt som viser hvor i kommunen man finner verdifull natur og dette skal legges til grunn for arealplanlegging og forvaltning⁴.

⁴ At et område er kartlagt betyr ikke at det er vernet, selv om det er gjort funn av truede arter og naturtyper. For å gi naturmangfoldet et bedre vern, må arealformål og bestemmelser i KPA endres og følges opp i reguleringsarbeid, delesaker og behandling av byggesaker og dispensasjoner. Utvalgte naturtyper og prioriterte arter har imidlertid en viss beskyttelse gjennom forskrift.

Utfordringer for naturmangfoldet i Bærum

Naturmangfoldet i Bærum

Bærum kommunes geologi og den skjermede beliggenheten innerst i Oslofjorden, danner grunnlag for naturmangfold av nasjonal og internasjonal verdi. Store deler av Bærums geologi består av kalk og leirskifer. På kalkrik grunn finner vi mange av de truede naturtypene og artene som gjør at kommunen er blant de rikeste i Norge når det gjelder naturmangfold. Dette er planter, sopp, insekter, fugler og pattedyr blant annet.

Lokalitet av den utvalgte naturtypen åpen grunnlendt kalkmark på Fornebu. På bildet ses typiske arter for denne naturtypen slik som blodstorkenebb og knollmjørdurt, men også fremmedarten gravbergknapp (lav plante foran i bildet).
Foto: Karsten Nordal Hauken, Bærum kommune

Dragehode er prioritert art og er kategorisert som sårbar på norsk rødliste for arter 2021. Til høyre ses dragehodeglansbillen som kun lever på blomsten dragehode. Billen er vurdert til å være sterkt truet.
Foto: Bærum kommune

De utvalgte naturtypene *åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone, kalklindeskog, hule eiker og kalksjøer*, som Tjernsruddjern og Dælivann, er eksempler på unike naturverdier som trenger særskilt beskyttelse. Slike verdier kan ikke erstattes når de er forsvunnet.

Utvalgt naturtype kalklindeskog
Foto: Karsten Nordal Hauken, Bærum kommune

Generelt er det av betydning å verne om store nok leveområder for artene. Blågrønne områder må være sammenhengende og så store at de fungerer som korridorer, trekkruiter og spredningsveier mellom viktige naturtyper. Det er derfor ikke nok kun å ivareta enkeltlokaliteter av naturtyper. Forbindelser mellom marka og fjorden er spesielt viktige da disse har variasjon i klimasoner; fra varm kystsoner til høyereliggende sone med lang vinter.

Bærum kulturlandskap huser flere naturtyper og rødlistearter. Det er derfor av stor betydning å se forvaltning og skjøtsel av kulturmiljøer i sammenheng med naturmangfold.

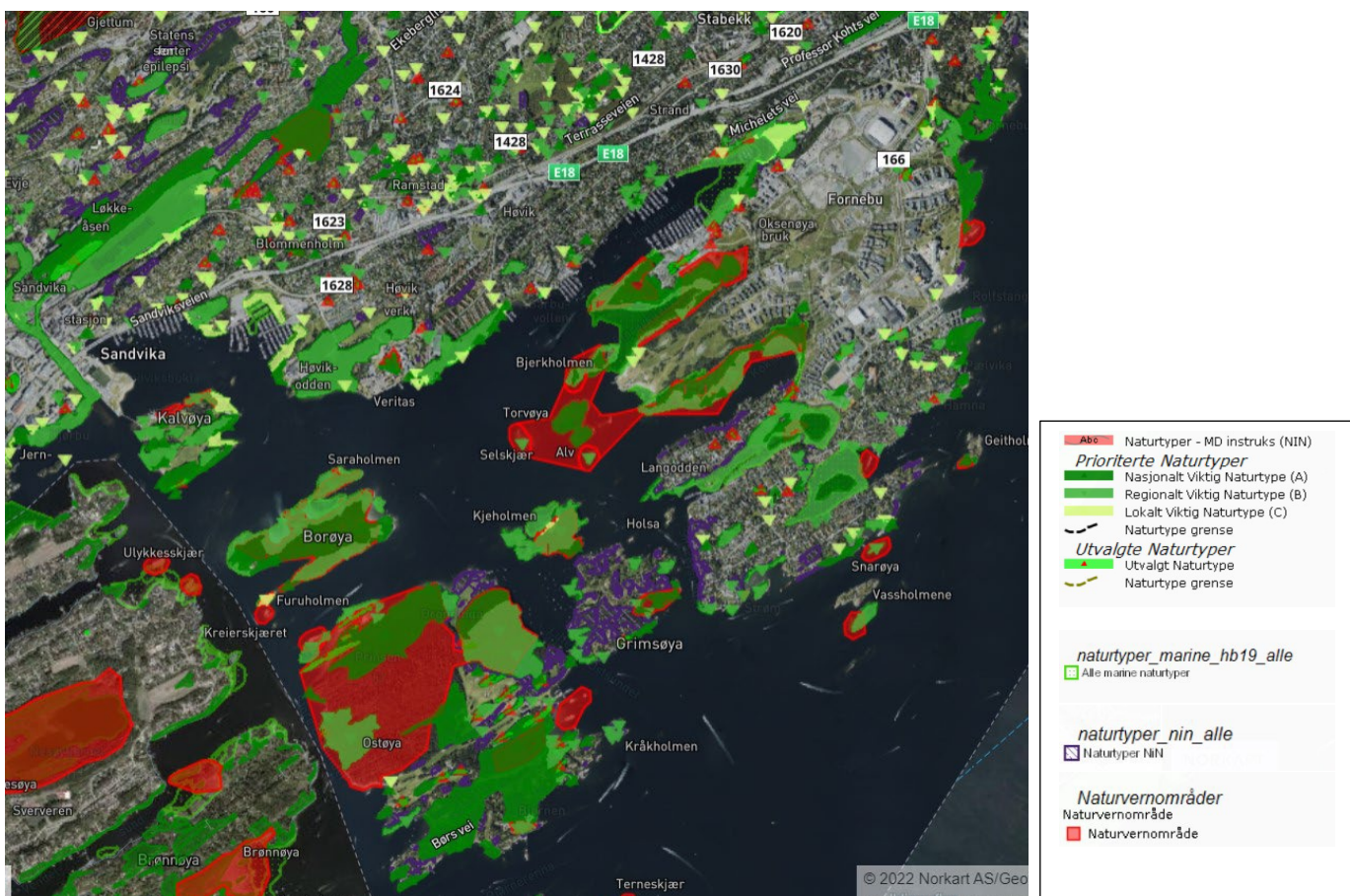
Listen over naturverdier det er viktig å sikre, er spesielt lang i Bærum:

- Truede og prioriterte arter, herunder rødlistearter og ansvarsarter
- Truede naturtyper i sjø, vann og på land, spesielt de på kalkrik grunn
- Sammenhengende blågrønne områder, såkalt blågrønn infrastruktur, herunder grønne lunger, spesielt i byggesonen
- Lokalt viktige arter og naturtyper
- Økosystemfunksjoner
- Elver, vassdrag og vannmiljøer med tilhørende kantsoner
- Kantsoner i jordbruksområder
- Kulturlandskap, herunder kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA)
- Kystsonen
- Landskapsformer og geologi
- Store, gamle trær i byggesonen

Et større kartleggingsarbeid av naturtyper på land, herunder øyene, er gjennomført i 2019-2022. Hovedsakelig er det de utvalgte naturtypene åpen grunnlendt kalkrik mark og kalklindeskog som er kartlagt, men også 1165 store, gamle trær i byggesonen og i Lommedalen, samt Malurtåsen reguleringsplanområde. I 2023 vil kommunen fortsette arbeidet med kartlegging av kalklindeskog og lågurtskog i ulike områder. Kartleggingsarbeidet er gjennomført både etter DN13- og NiN-metodikk. Det er utarbeidet en oversikt over hvilke områder som mangler data og som må kartlegges framover. Dette er hovedsakelig områder som er under sterkt press slik som i byggesonen og i strandsonen. Kartleggingen av områder i vann, spesielt i sjø, er fortsatt mangelfull. I områder uten god nok kunnskap, kommer naturmangfoldlovens § 9, føre var-prinsippet, til anvendelse.

Miljødirektoratets kartlegging av friluftslivsområder fra 2016 gir også en god oversikt over viktige grønt- og naturområder.

Verdiful natur i kommunen er vist i KPAs temakart for naturmangfold og blågrønt. I [Bærumskart](#) finnes kartlag med informasjon om naturmangfold.

Kartlaget naturforvaltning i Bærumskart viser tetthet av naturtyper og verneområder. Utsnitt fra Sandvika, Fornebu og øyene. Kilde: [Bærumskart Intranett \(kommunekart.com\)](#)

Utfordringer

Forvaltningen av naturmangfold står overfor en rekke utfordringer. Disse er blant annet:

- befolkningsøkning og stort utbyggingspress samt interessekonflikter om bruk av arealene
- mangel på kunnskap om hvilke naturverdier vi har
- vedtatte planer, strategier og vedtak tar ikke nødvendigvis hensyn til naturmangfold
- naturen har ikke rettigheter og kan ikke forsvare seg selv
- det er ofte vanskelig å knytte pengeverdi til økosystemtjenester og natur

- endringer i naturen skjer langsomt og sammenhengene er komplekse
- samlet belastning vurderes sjelden, men summen av små og store tiltak truer naturmangfoldet
- temaet berører flere sektorer, noe som gjør det vanskelig å samordne forvaltningen og plassere ansvaret
- andre samfunnsinteresser og økonomi tillegges mer vekt enn hensynet til naturmangfold
- håndheving og sanksjonering av lovbrudd er ressurskrevende og blir ikke alltid fulgt opp

I løpet av de siste 60-70 årene har det foregått store arealendringer i form av nedbygging og endret drift og bruk.

Flyfoto fra 1956 og 2020 viser nedbygging av Plahteskogen. Plahteskogen består av naturtypen kalkskog som er kategorisert som sårbar på norsk rødliste for naturtyper 2018.

Foto: <https://kommunekart.com/proff/klient/baerum/kartintranett>

Arealene i Bærum kommune og Oslofjorden er under press fra for eksempel vei- og baneprosjekter, massehåndtering, bolig- og næringsutvikling med tilhørende infrastruktur, skoler, barnehager og andre institusjoner, samt idretts-, park- og friluftslivsplanlegg. Isolert sett kan hvert tiltak ha begrenset konsekvens, men summen av tiltakene bidrar til nedbygging av natur- og jordbruksområder og tap av naturmangfold i kommunen. Høyere utnyttelse av boligområder bidrar dessuten til økt slitasje på tilliggende natur- og grøntområder.

I tillegg til arealforbruk, er de største truslene mot naturmangfold endret drift for eksempel i jord- og skogbruk, overhøsting, forurensning, spredning av fremmede arter og klimaendringer. Dumping av hageavfall i naturområder bidrar til spredning av fremmedarter og plantesykdommer. Kunstig belysning kan ha negativ effekt på insekts-, dyre- og planteliv slik som økt kollisjonsfare, endret døgn- og årsrytme, hormonendringer og større fare for å bli tatt av andre dyr (predasjonsfare).

Dispensasjoner, særlig i strandsonen og langs vassdrag, kan være en trussel for naturmangfoldet både på land og i sjø. Byggeforbudet langs strandsonen og vassdrag skal blant annet gi naturmangfoldet et vern. Dispensasjoner fra forbudet svekker dette vernet. Dispensasjoner kan redusere muligheten for at arter og naturtyper har gode nok livsvilkår. For eksempel kan byggetiltak

langs vassdrag gjøre arbeidet med forbedring av vannkvalitet vanskeligere. Utbygging i nærheten av sjø medfører et stort press på naturmangfold i sjøen. Brygger, bade- og fritidsanlegg, ledninger og rør, utfyllinger, mudring og avrenning kan true viktige naturverdier i sjø. Ofte settes det vilkår om avbøtende tiltak for at dispensasjonen skal godkjennes, men det mangler insentiver for at utbygger skal følge opp disse tiltakene. Det er svært ressurskrevende å påse at de avbøtende tiltakene blir fulgt opp. Når vi ikke har oversikt over om avbøtende tiltak faktisk blir fulgt opp, er det fare for at dispensasjonene gir negative konsekvenser for naturmangfoldet.

Kommunens rolle og virkemidler

Som arealforvalter har kommunen en stor del av ansvaret for å sikre at kommunalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt naturmangfold blir ivarettatt for kommende generasjoner.

Virkemidler for å sikre naturmangfold kan være pålagt eller frivillig, og er viktige verktøy for å sikre og styrke naturmangfoldet i Bærum. Tilgjengelige virkemidler omfatter blant annet:

1) Juridiske virkemidler

Omfatter plan- og bygningsloven med tilhørende forskrifter, KPA og reguleringsplaner, naturmangfoldloven med tilhørende forskrifter, samt andre lover og avtaler som gir grunnlag for å sikre naturmangfold (jordloven, skogloven, vannressursloven, vannforskriften, forurensningsloven etc.)

2) Forvaltning og drift

Omfatter utvikling av kunnskap og kompetanse om naturmangfold i egen organisasjon, intern organisering og arbeidsprosesser, og kommunens samlede evne til å prioritere naturverdier.

3) Dialog og nettverk

Omfatter etablering av samarbeid og utvikling av arenaer for medvirkning og frivillighet, slik at flere kan engasjere seg i arbeidet.

4) Kunnskapsdeling

Omfatter holdningsskapende arbeid som bidrar til at flere får informasjon og kunnskap, eksempelvis via temamøter, deling av kartgrunnlag og kampanjer i sosiale medier.

5) Tilskuddsordninger og anskaffelser

Omfatter ordninger som kan finansiere aktiviteter slik som skjøtsel, opprydding, bekjempelse av fremmedarter etc. og kommunalt erverv av arealer.

6) Strategisk samarbeid

Omfatter å samarbeide med forvaltningsinstanser som for eksempel Statens vegvesen, Statsbygg, Statsforvalteren og nabokommuner for å ivareta naturmangfold.

Forutsetninger for å lykkes

Hensynet til naturmangfold må innlemmes i all forvaltning. Spesielt må naturmangfold prioriteres innenfor arealdisponeringen. Natur- og jordvern må tillegges mer vekt enn tidligere. Vedtak som tillater omdisponering av jordbruksområder og naturområder på land og i sjø, bør unngås. Det å slutte å forbruke nye jordbruksområder og naturområder på land og i sjø, og heller gjenbruke og eventuelt fortette allerede nedbygde arealer, er et nødvendig skritt på veien til å stanse tapet av naturmangfold. Det må gjøres mer attraktivt å gjenbruke arealer framfor å bygge ned urørte områder. For å oppnå dette, kan areal-, grønt- eller naturregnskap være et godt verktøy.

Temaplan for naturmangfold må være kjent i hele organisasjonen. Å ivareta naturmangfoldet betyr at det må gjøres tilpasninger i arbeidsprosesser i flere tjenestesteder/avdelinger, og på tvers av

sektorer og fagområder. Gjennom kompetanseheving og gjennomgang av rutiner kan vi sikre samordning mellom forvaltning og drift og sørge for at gjennomføring av prosjekter og planer tar hensyn til naturmangfoldet. Valg av løsning og avbøtende tiltak kan bidra til å ivareta og styrke naturmangfoldet. Løsninger som åpen overvannshåndtering og tilpasset lokalisering, er eksempler.

Fordi flere tjenestesteder og avdelinger er involvert i prosesser og saker som påvirker, eller kan påvirke naturmangfoldet, er det krevende å følge opp planen. Administrasjonen må ha tilstrekkelig kompetanse og ressurser innen naturforvaltning for å følge opp temaplanen med tilhørende handlingsplan. Et stabilt og sterkt fagmiljø er avgjørende for håndtering av en stadig større saksmengde innenfor fagfeltet.

Involvering av innbyggerne med formål om å øke kunnskapen, vil være en viktig del av arbeidet med å ivareta naturmangfoldet. Involvering kan skje gjennom eksempelvis informasjonskampanjer, brev til grunneiere som har truede naturverdier på tomten, samt å gjøre kunnskap lett tilgjengelig.

Kommunens pågående innsats for å ta vare på naturmangfoldet

- Utvikling av kunnskapsgrunnlag ved å kartlegge naturtyper
- Vurdering av plan- og byggesaker etter naturmangfoldloven
- Bekjempelse av fremmede arter og skjøtsel av truet natur
- Frivillig vern av skogsområder i byggesonen og marka
- Publisering av informasjon på kommunens hjemmeside
- Kanalisering av ferdsel i sårbar natur
- Samarbeid med frivillige organisasjoner

Strategier for å ivareta naturmangfoldet

Målene fra kommuneplanens samfunnsdel følges opp gjennom følgende fem strategier:

- 1) Utvikle kunnskapsgrunnlaget kontinuerlig**
Kommunen arbeider kontinuerlig for å forbedre kunnskapsgrunnlaget for naturmangfold på land, i vann og i sjø.
- 2) Ivareta naturmangfoldet i interne prosesser**
Kommunen «feier for egen dør» slik at naturmangfold ivaretas bedre.
- 3) Styrke naturmangfoldet gjennom forvaltning og drift**
Forvaltning og drift tilpasses slik at naturmangfoldet ivaretas og styrkes. Kommunen arbeider kontinuerlig med skjøtsel og restaurering av truede naturtyper, herunder bekjempelse av fremmedarter.
- 4) Skape bevissthet om og stolthet over naturmangfoldet i Bærum**
Gjøre kunnskap om naturmangfold lett tilgjengelig for innbyggere, besøkende, utbyggere og ansatte.
- 5) Endre arealforvaltningspraksis slik at nedbygging av naturmangfold unngås**
Naturmangfoldet etableres som premiss i arealforvaltningen. Vern av naturmangfold skal prioriteres.

Oppfølging

Det er behov for et langsiktig perspektiv i forvaltningen av naturmangfoldet i Bærum. Temaplan for naturmangfold er derfor utformet for å være relevant på kort og lang sikt. I tabellene under beskrives hva den enkelte strategien (1-5) omfatter av arbeid. Det utarbeides en egen handlingsplan med oppgaver og tiltak som skal følge opp de fem strategiene. Tiltakene innarbeides i temaplanen etter at handlingsplanen er vedtatt. Tiltakene vil revideres jevnlig. Å måle i hvilken grad de definerte strategiene med tilhørende oppgaver og tiltak har effekt på naturmangfoldet, er komplekst. Det er derfor vanskelig å sette konkrete måleindikatorer for hver strategi. Størst uttelling vil man få ved å sørge for at vern av natur prioriteres framfor vekst.

1. Utvikle kunnskapsgrunnlaget kontinuerlig

Kommunen arbeider kontinuerlig for å forbedre kunnskapsgrunnlaget for naturmangfold på land, i vann og i sjø.

Virkemidler: Forvaltning og drift
Kunnskapsdeling

Denne strategien kan omfatte blant annet:

- Oppdatere kunnskapsgrunnlaget for arter, herunder fremmedarter og naturtyper jevnlig på land og i vann/sjø
- Holde oversikt over hvor kunnskapsgrunnlaget er mangelfullt
- Vurdere fortløpende når kartlegging må oppdateres og utvides

2. Ivareta naturmangfoldet i interne prosesser

Kommunen «feier for egen dør» slik at naturmangfold ivaretas bedre.

Virkemidler: Forvaltning og drift
Kunnskapsdeling

Denne strategien kan omfatte blant annet:

- Tilpasse interne prosesser for å ivareta naturmangfoldet bedre.
- Rutiner og maler sikrer at hensynet til naturmangfold innarbeides i kommunale prosjekter, både i plan-, gjennomførings- og driftsfase, uavhengig av fagområde. Samordne ressurser og saksbehandling.
- Ansvar for ivaretagelse av naturmangfold defineres og plasseres
- Kommunen arbeider for å bedre kunnskapsnivå og kompetanse internt, inkludert bevissthet rundt lovverk.

3. Styrke naturmangfoldet gjennom forvaltning og drift

Forvaltning og drift tilpasses slik at naturmangfoldet ivaretas og styrkes. Kommunen arbeider kontinuerlig med skjøtsel og restaurering av truede naturtyper, herunder bekjempelse av fremmedarter.

Virkemidler: Forvaltning og drift, Kunnskapsdeling
Tilskuddsordninger og anskaffelser, Strategisk samarbeid

Denne strategien kan omfatte blant annet:

- Opprettholde kontinuerlig skjøtsel og restaurering av truede naturtyper, herunder bekjempelse av fremmedarter.
- Forvaltning og skjøtsel av kulturmiljøer og -landskap med viktige naturverdier
- Forbedre økologisk tilstand i elver, bekker, ferskvann og sjø bl.a. ved å sikre/etablere tilstrekkelige kantsoner med naturlig, stedegen vegetasjon.
- Restaurere myrer og gjenåpne bekker
- Vurdere flere områder til frivillig vern og andre verneformer
- Gjennomgå kommunale rutiner og avtaler for drift av arealer med viktig naturmangfold slik at naturverdiene ivaretas.
- Stimulere/legge til rette for redusert bruk av plantevernkemikalier og kunstgjødsel i jordbruket. Motivere gårdsbruk for omlegging til økologisk jordbruk. Presisjonslandbruk gjør at man får mer ut av mindre kjemikalier.
- Legge til rette for økt variasjon i valg av vekster og mindre monokultur i jordbruket.
- Prioritere naturmangfoldet i forvaltning av kommunal skog, f.eks. selektiv hogst framfor flatehogst der det er mulig.
- Inngå samarbeid med private grunneiere/festere, boligsameier, foreninger o.a. om skjøtsel av områder med viktig naturmangfold
- Identifisere og sikre korridorer for vilt, både storvilt slik som hjort og elg, men også mindre slik som ekorn, hare, bever, grevling, fugler, amfibier osv.
- Etablere og følge opp tilskuddsordninger
- Følge opp plan for friluftslivets ferdselsårer med tilrettelegging og kanalisering av ferdsel ved sårbar natur

4. Skape bevissthet om og stolthet over naturmangfoldet i Bærum

Gjøre kunnskap om naturmangfold lett tilgjengelig for innbyggere, besøkende, utbyggere og ansatte.

Virkemidler: Kunnskapsdeling
Tilskuddsordninger og anskaffelser
Dialog og nettverk

Denne strategien kan omfatte blant annet:

- Kommunen utarbeider kommunikasjonsplan og sikrer kontinuitet i arbeidet med å øke bevissthet om og eierskap til naturmangfoldet blant ansatte i kommunen, utbyggere og Bærums befolkning samt besøkende.
- Kunnskap om naturmangfold er lett å finne på kommunens nettsider, i Bærumskart og i form av informasjonsskilt ute i felt.
- Utarbeide informasjon til grunneiere om hvordan de kan ivareta naturmangfold på egen eiendom
- Kommunen skaper samarbeidsarenaer for utveksling av kunnskap mellom kommune, organisasjoner og innbyggere. Eksempelvis kan friluftslivsorganisasjoner bidra til å formidle kunnskap om naturverdier.

5. Endre arealforvaltningspraksis slik at nedbygging av naturmangfold unngås

Naturmangfoldet etableres som premiss i arealforvaltningen. Vern av naturmangfold prioriteres.

Virkemidler: Juridiske virkemidler
Forvaltning og drift

Denne strategien kan omfatte blant annet:

- Viktig naturmangfold og økosystemtjenester, herunder buffersoner, kantvegetasjon langs vassdrag og sammenhengende blågrønne strukturer, synliggjøres og sikres i KPA med tilhørende temakart. Utvidelser og sammenkoblinger av naturområder vurderes.
- Naturmangfold ivaretas og styrkes i planer etter plan- og bygningsloven (PBL) gjennom utforming av formål og bestemmelser.
- Eldre reguleringsplaner (før 2009) som ikke ivaretar naturmangfold, revideres. I uregulerte områder med store naturverdier igangsettes det planarbeid med hensikt vern av naturmangfold.
- Prosesser pågår for å utvikle arealregnskap og naturregnskap. Sambruk, gjenbruk og fortetting av allerede bebygde arealer gjennomføres slik at nedbygging av nye natur- og jordbruksområder ikke forekommer.
- Relevante plan- og byggesaker, herunder dispensasjons- og delesaker, vurderes etter naturmangfoldloven og hensynet til naturmangfold utredes, eventuelt også etter forskrift om konsekvensutredning. Det redegjøres for sikring og styrking av naturmangfoldet.
- Miljøkriminalitet og ulovlighetsaker gis økt oppmerksomhet og følges opp
- Organisasjonen styrkes med en ressurs med ansvar for naturmangfold i strategisk posisjon.
- Klimaendringenes konsekvenser for naturmangfoldet og mulige løsninger vurderes
- Erverv av arealer for å sikre naturmangfold

Etablering av hummerfredningsområder er et tiltak for å styrke hummerbestanden. Her fra årlig [prøvefiske](#) i fredningsområdet ved Nesodden. Bærum har startet med kartlegging av mulige hummerfredningsområder.
Foto: Lars Dalen, Marinreparatørene

Reparasjon og restaurering av ødelagt natur

Vi må redusere nedbygging av natur, men vi må også sette i stand ødelagte områder. 2021 var starten på FNs tiår for restaurering av natur. FNs naturavtale har som mål at 30 % av natur som er ødelagt skal restaureres innen 2030.

Naturrestaurering er ofte komplekse og ressurskrevende prosesser som krever fagkunnskap og tett oppfølging i flere år. Mange restaureringsprosjekter vil være avhengig av konsulentbistand. Det kan være stor usikkerhet knyttet til om restaureringen blir vellykket. Å forsøke å gjenskape natur er ofte ikke god nok erstatning for urørt natur som er bygget ned. Lovnader om restaurering, eller såkalte kompensierende tiltak, bør derfor ikke være et argument for å bygge ned natur.

Nydyrking som kompensasjon for nedbygget matjord, kan komme i konflikt med naturverdier.

I Bærum har vi lite erfaring med restaurering av natur. Vi bør derfor begynne med noen små og enkle prosjekter. Et tiltak kan være å få laget en oversikt over naturtyper, eller spesifikke områder det er mulig og nødvendig å restaurere. Det er allerede igangsatt restaurering av myrer i Bærumsmarka i regi av Statens naturoppsyn. Andre aktuelle naturtyper å restaurere er våtmarksområder, edelløvskog, kantsoner langs vassdrag og ålegressenger. Restaurering av «blå skoger», som ålegressenger, betraktes som en naturbasert løsning for klimatilpasning. De kan stabilisere

sedimenter og beskytte naturmangfold mot skade fra hetebølger og forsuring i sjøen.⁵ Tilsvarende kan restaurering av natur på land bidra til robuste økosystemer som kan avdempe skadevirkninger av klimaendringer.

Å gjenopprette og styrke sammenhenger i grønnstrukturen kan gi arter bedre livsvilkår. For eksempel kan fjerning av barrierer mellom områder defineres som restaureringstiltak.

Restaurering av kantsoner er viktig for å hindre avrenning til vassdrag. Dette er nødvendig for å bedre tilstanden i Oslofjorden. Funksjonell kantsone er et vegetasjonsbelte som motvirker avrenning og gir levested for planter og dyr, jf. vannressursloven § 11. Kantsonen må være tilstrekkelig bred og av en slik kvalitet, at den ivaretar disse funksjonene. Dette styrker naturmangfoldet, demper flom og gir rekreasjonsområder. Velfungerende kantsoner gjør det også vanskelig for fremmedarter å etablere seg langs vassdragene.

Langs flere av Bærums vassdrag er det bygninger eller parkerings- og lagerplasser tett på elvekanten. Her er det potensial for å omdanne harde flater til vegetasjonsområder. Kommunen har kartlagt kantsonene langs Øverlandselva og Dælibekken og det er utarbeidet en rapport med forslag til tiltak for å forbedre kantsonene.

Temaet restaurering av natur inngår i strategi nr. 3 *Styrke naturmangfoldet gjennom forvaltning og drift*. I dag driver kommunen med skjøtsel av for eksempel den utvalgte naturtypen åpen grunnlendt kalkmark. Fjerning av fremmedarter og rydding av treoppslag for å få inn mer lys i disse lokalitetene anses som løpende restaurering. Skillet mellom hva som er skjøtsel og hva som er restaurering er ikke alltid tydelig.

Samarbeid om restaureringsprosjekter med andre Oslofjordkommuner, særlig nabokommunene, vil kunne gi gode effekter både for naturen og for å hente kompetanse fra andre.

⁵ Bulleri F, Eriksson BK, Queirós A, Airoidi L, Arenas F, Arvanitidis C, Bouma TJ, Crowe TP, Davoult D, Guizien K, Iveša L, Jenkins SR, Michalet R, Olabarria C, Procaccini G, Serrão EA, Wahl M, Benedetti-Cecchi L (2018) Harnessing positive species interactions as a tool against climate-driven loss of coastal biodiversity. PLOS Biol 16:e2006852.

Vedlegg

Vedlegg 1: Hvilke forpliktelser har vi?

Norge har forpliktet seg til flere internasjonale avtaler og konvensjoner. Eksempler på disse er FNs bærekraftsmål som ligger til grunn for samfunnsutviklingen i Bærum. Mål nr. 14 *Livet i havet* og 15 *Livet på land* er de viktigste målene for denne temaplanen.

2021 er starten på FNs tiår for restaurering av natur. I tillegg til å verne viktig natur, må vi også restaurere ødelagte områder.

FNs naturavtale ble vedtatt desember 2022. Grunnlaget for denne avtalen er Aichi-målene som ble vedtatt i 2011 og som skulle nås innen 2020. Avtalen gir Norge en rekke forpliktelser som blant annet må følges opp av kommunene. Andre konvensjoner og avtaler som Norge har forpliktet seg til er Bern-, Bonn- og Ramsarkonvensjonen blant mange andre.

Norge har formulert følgende miljømål:

1. Økosystemene skal ha god tilstand og levere økosystemtjenester
2. Ingen arter og naturtyper skal utrykkes, og utviklingen til truede og nært truede arter og naturtyper skal bedres
3. Et representativt utvalg av norsk natur skal tas vare på for kommende generasjoner

Andre føringer for arbeidet med vern av viktig naturmangfold er Stortingsmelding nr. 14 fra 2015: *Natur for livet – norsk handlingsplan for naturmangfold* og nr. 29 *Heilskapleg nasjonal plan for bevaring av viktige område for marin natur 2020–2021*.

Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen har som formål å sikre statlige og regionale interesser i 100-metersbeltet langs sjøen. Hensynet til friluftsliv, allmennhetens tilgang, naturmangfold og kulturminner skal prioriteres over private interesser.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023 skal fremme en bærekraftig utvikling i hele landet.

Statsforvalterens forventningsbrev til kommunene belyser nye tema og forventninger regjeringen har til kommunene. Det legges spesielt vekt på arealplanleggingen.

Regionale planer kan være viktige for forvaltningen av naturmangfoldet. Eksempler på slike planer er *Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv*, *Regional plan for vannforvaltning i Innlandet og Viken vannregion 2022-2027* og *Regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus, 2015*.

Kommuneplanens samfunnsdel og arealdel gir føringer for arealbruk og for hvordan naturmangfoldet i kommunen skal ivaretas.

Lowerk

Lowerk som er viktige for forvaltning av naturmangfoldet er først og fremst grunnloven, naturmangfoldloven og plan- og bygningsloven med tilhørende forskrifter.

Grunnloven og § 112 (utdrag): *Alle har rett til eit helsesamt miljø og ein natur der produksjonsevna og mangfaldet blir haldne ved lag. Naturressursane skal disponerast ut frå ein langsiktig og allsidig synsmåte som tryggjer denne retten òg for kommande slekter.*

Borgarane har rett til kunnskap om korleis det står til med naturmiljøet, og om verknadene av planlagde og iverksette inngrep i naturen, slik at dei kan tryggje den retten dei har etter førre leddet. (...).

Naturmangfoldloven (2009): *Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur.*

Plan- og bygningsloven (2008), § 1.1: *Loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner. (...)*

Forvaltningsloven: krav til at saken skal være godt opplyst før vedtak fattes.

Andre relevante lover er kulturminneloven, vannressursloven, markaloven, jordloven, skogbruksloven, forurensningsloven, energiloven og andre (listen er ikke uttømmende).

Vedlegg 2: Ordliste

Ansvarsarter i Bærum: En ansvarsart er en art hvor kommunen har en viktig andel av den norske forekomsten. Kommunen har derfor et særlig ansvar for å ta vare på arten gjennom god forvaltning. At arten overlever i Bærum kommune, er spesielt viktig for at den skal kunne overleve i Norge.

Blågrønn infrastruktur: arealer og landskapselementer som har særlig betydning som formerings-, oppvekst- og forflytningsområder for arter. Denne infrastrukturen er viktig for artenes overlevelse over lang tid.

Bufferoner: her ment som et område mellom en naturtypelokalitet/annet viktig naturområde og et utbyggingsområde. Bufferoner vil bidra til at direkte inngrep innenfor og i randsonen til viktige naturområder unngås.

DN-håndbok 13/19: Direktoratet for naturforvaltning (nåværende Miljødirektoratet) sine tidligere veiledere for kartlegging av biologisk mangfold og verdifulle naturtyper på land og i sjø

Hule eiker: eiketrær med diameter på minst 63 cm, tilsvarende omkrets på 200 cm og eiketrær som er synlig hule og med en diameter på minst 30 cm, tilsvarende omkrets på minst 95 cm. Svært viktig leveområde for mer enn 1500 arter, herunder sopper, lav, insekter, fugler og flaggermus. Utvalgt naturtype.

Kalklindeskog er en variant av kalkedellauvskog, der treslaget lind (*Tilia cordata*) er det dominerende. Dette er en sjelden, men artsrik skogstype, som nesten bare finnes i Oslofjordområdet. Utvalgt naturtype.

Kalksjø: Med kalksjøer menes innsjøer med kalsiuminnhold større eller lik 20 mg/l, og med forekomst av en eller flere truede kalkkrevende plante- eller dyrearter. Utvalgt naturtype.

Kantsone: vegetasjonen langs vassdrag som er svært viktig å ivareta blant annet for å sikre god vannkvalitet og naturmangfold

KPA: kommuneplanens arealdel gir føringer for bruken av arealene i kommunen

Natur i Norge (NiN) Ny objektiv kartleggingsmetode for natur i Norge

Naturmangfold: biologisk mangfold, landskapsmessig mangfold og geologisk mangfold, som ikke i det alt vesentlige er et resultat av menneskers påvirkning

Naturtype: ensartet type natur som omfatter alle levende organismer og de miljøfaktorene som virker der, eller spesielle typer naturforekomster som dammer, åkerholmer eller lignende, samt spesielle typer geologiske forekomster

Norsk rødliste for arter: Norsk rødliste for arter 2021 er en oversikt over arter som har risiko for å dø ut i Norge

Norsk rødliste for naturtyper: Norsk rødliste for naturtyper 2018 viser hvilke naturtyper som har risiko for å gå tapt i Norge

Prioritert art, naturmangfoldlovens § 23: En prioritert art er en art som er truet, som har en vesentlig del av sitt leveområde i Norge og/eller som det er knyttet internasjonale forpliktelser til. I Bærum har vi dragehode som prioritert art. De prioriterte artene har egne forskrifter.

Utvalgt naturtype: Utvalgte naturtyper er naturtyper som enten er truet i Norge, er viktig for en eller flere prioriterte arter, er truet internasjonalt, eller har en vesentlig andel av sin naturlige utbredelse i Norge. Utvalgte naturtyper har egen [forskrift](#).

Økosystemtjenester: Økosystemtjenester er goder og tjenester vi får fra naturen. Eksempler er fotosyntese, mat og drikkevann, beskyttelse mot erosjon og naturskader, rekreasjon, friluftsliv, læring og en rekke andre tjenester.

Åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone: Åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone er jorddekt åpen naturmark som vokser på svært kalkrike bergarter under skoggrensa. Utvalgt naturtype.

Vedlegg 3: Referanser

[Barton, D.N., Vågnes Traaholt, N. Blumentrath, S. & Reinvang, R. 2015 Naturen i Oslo er verdt milliarder. Verdsetting av urbane økosystemtjenester fra grønstruktur, NINA Rapport 1113. 21 s.](#)

[Bulleri F, Eriksson BK, Queirós A, Airoidi L, Arenas F, Arvanitidis C, Bouma TJ, Crowe TP, Davoult D, Guizien K, Iveša L, Jenkins SR, Michalet R, Olabarria C, Procaccini G, Serrão EA, Wahl M, Benedetti-Cecchi L \(2018\) Harnessing positive species interactions as a tool against climate-driven loss of coastal biodiversity. PLOS Biol 16:e2006852.](#)

[FNs bærekraftsmål nr. 14 Livet i havet](#)

[FNs bærekraftsmål nr. 15 Livet på land](#)

[FNs naturavtale](#)

[FNs naturpanels globale rapport om artsmangfold](#)

[Follestad, A. 2014. Effekter av kunstig nattbelysning på naturmangfoldet - en litteraturstudie. - NINA Rapport 1081, 89 s.](#)

[Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv](#)

[Hummerfredning – Skal vi frede hummer i Oslo? \(film fra Bymiljøetaten i Oslo\)](#)

[Kommuneplanens samfunnsdel](#)

[Miljøstatus](#)

[Naturmangfoldloven](#)

[Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019–2023 \(regjeringen.no\)](#)

[Norsk rødliste for arter](#)

[Norsk rødliste for naturtyper](#)

[Regional plan for vannforvaltning i Innlandet og Viken vannregion 2022-2027](#)

[Sivilombudsmannens undersøkelser om dispensasjoner i strandsonen](#)

[Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen](#)

[Statsforvalteren i Oslo og Vikens forventningsbrev til kommunene 2023](#)

[Wenting Chen \(NIVA\), David N. Barton \(NINA\), Kristin Magnussen \(Menon\), Ståle Navrud \(Menon\), Kristine Grimsrud \(SSB\), Per Arild Garnåsjordet \(SSB\), Erik Engelién \(SSB\), Anne Olga Syverhuset \(NINA\), Trine Bekkby \(NIVA\), Eli Rinde \(NIVA\) Verdier i Oslofjorden: Økonomiske verdier tilknyttet økosystemtjenester fra fjorden og strandsonen, NIVA-rapport 7420-2019](#)